

FARKAS CSAMANGÓ ERIKA

Az egészséges környezethez való jog érvényesülése szálló por szennyezettség esetén

A környezethez való jog az úgynevezett harmadik generációs jogok sorába tartozik. A környezethez való jog tárgya az egészséges környezet. A környezethez való jog önmagában nem értelmezhető, azt valamilyen jelzővel kell ellátnunk, így lehet egészséges környezethez való jog, tiszta környezethez való jog, természetes környezethez való jog, biztonságos környezethez való jog, emberhez méltó környezetjog és így tovább.¹ A környezethez való jogot az Alaptörvény XXI. cikk (1) bekezdése rögzíti: „Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.” Emellett megjelenik a testi és lelki egészséghez fűződő jog eszközeként is.

Az Alkotmánybíróság 28/1994. (V. 20.) AB határozatban részletesen megfogalmazta az egészséges környezethez való jog, mint úgynevezett harmadik generációs emberi jog védelmére, sajátosságaira és érvényesítési lehetőségeire vonatkozó álláspontját, és kijelölte azt az alkotmányos keretet, amelynek esetében alkotmányos szempontból elfogadható a védelem elért szintjének a csökkentése. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint „a környezethez való jog valójában az élethez való jog objektív, intézményi oldalának egyik része: az emberi élet természeti alapjainak fenntartására vonatkozó állami kötelességet nevesíti külön alkotmányos jogként.”² A környezethez való jog alapjognak minősül és egyenrangú a többi értékkel.³ A környezethez való jog globális természetéből következik, hogy annak címzettje, illetőleg sérelmezettje, bárki lehet, ebből következik, hogy a jogorvoslathoz való jogot is mindenki számára biztosítani kell.

Az új Alaptörvény védelmi szintje alacsonyabb e jog vonatkozásában, mint az Alkotmányé volt. A korábbi alkotmányban szereplő „lehető legmagasabb szintű” jelző elmaradt az egészséghez való jog megfogalmazásánál.

Az Alaptörvény P) cikkében a természeti erőforrások általános védelmét követelményként állítja és megnevezi példálózva azokat az értékeket, amelyeket védeni kell: „A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészletek, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény-és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örök-

¹ MIKLÓS László (szerk.): *A környezetjog alapjai*. JatePress Kiadó, Szeged, 2011. 8.

² 28/1994. (V. 20.) AB határozat.

³ FODOR László: *Környezetjog*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2014. 105.

ségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.” A levegőt a felsorolás nem említi ugyan, de mint környezeti elem a védett értékek között szerepel. A magas szintű jogforrás a levegő védelmére a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény. Általános szabály, hogy a környezetvédelmi törvény a levegő minőségének megóvásáról rendelkezik. A környezetvédelmi törvény 22. §-a foglalkozik a levegő védelmével, mely szerint a levegő védelme kiterjed a légkör egészére, annak folyamataira és összetételére, valamint a klímára. A levegőt védeni kell minden olyan mesterséges hatástól, amely azt, vagy közvetítésével más környezeti elemet sugárzó, folyékony, légnemű, szilárd anyaggal minőségét veszélyeztető, vagy egészséget károsító módon terheli. Légszennyező anyag minden idegen, nem a természetes folyamatok részeként a levegőbe került káros anyag lehet. A legismertebbek: a széndioxid, a szénmonoxid, a nitrogén-oxidok, a kéndioxid, a szálló és az ülepedő por.

A levegő védelmének részletes szabályait – egymással szoros összhangban álló – kormányrendeletek és miniszteri rendeletek tartalmazzák, melyek közül a legjelentősebb a 2011. január 15-én hatályba lépett 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet (a levegő védelméről).

A levegővédelmi szabályokkal kapcsolatban továbbra is alapvető cél a levegőszennyezés mértékének a lehető legalacsonyabb szintre szorítása. A légszennyezettség csökkentése és megszüntetése kiemelten fontos közérdek.⁴ Az európai uniós környezetjogi alapelvek kötelezik az uniós szerveket mindazon intézkedések meghozatalára, amelyek a célkitűzések teljesítéséhez elengedhetetlenek. Az alapelvek célja minden jogterület esetében, hogy a szabályozás kereteit kijelölje, segítve a jogalkotói tevékenységet és a jogalkalmazást. A téma szempontjából néhány környezetjogi alapelv különösen nagy szerepet tölt be. A forrás elv azt mondja ki, hogy a szennyezést vagy a károk keletkezését helyben kell megelőzni ahelyett, hogy utólag próbálkoznánk meg hatásaik semlegesítésével: a környezetre gyakorolt hatásokat minden technikai tervezési és döntéshozatali folyamat lehető legkorábbi fázisában kell figyelembe venni. A kibocsátási határértékek alkalmazásának elsőbbségét foglalja magában ez az elv a környezetminőségi értékek alkalmazásával szemben. A kibocsátások forrásnál történő kezelését célzó uniós intézkedések elfogadása és végrehajtása járul hozzá a leghatékonyabban a levegőminőség javításához. A kibocsátások csökkentésén kívül forgalomszabályozási intézkedésekkel a kibocsátás helye módosítható. Például a városokat elkerülő utak megépülésével csökken a közlekedésből eredő légszennyezettség a lakott területeken.

A szennyező fizet, vagy felelősség alapelve alapján a keletkezett károkért helyt kell állni, a felelősségi eszközöket komplex módon kell alkalmazni.⁵ A környezethasználó büntetőjogi, szabálysértési jogi, polgári jogi és közigazgatási jogi felelősséggel tartozik a környezetre gyakorolt hatásaiért.

A szubszidiaritás környezetjogi alapelve a helyes cselekvési szint körültekintő megválasztásának követelményét jelenti. Nem jelent hatáskörmegosztást, csak a tagállami vagy uniós intézkedések közötti választást. Azt jelenti, hogy az unió csak akkor járhat el, ha a tagállamok szintjén nem valósulhatnak meg a célok, vagyis ha hatékonyabb az uniós jogal-

⁴ A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának beszámolója 2008-2009. Forrás: http://beszamolo.jno.hu/pdf/JNO_beszamolo_2008-2009.pdf 119. (2014. 02. 14.)

⁵ BOBVOS Pál et al.: A szennyező fizet alapelv érvényesülése a mezőgazdaságban. Az utrechti Nemzetközi Összehasonlító Jogi Konferencián elhangzott agrárjogi országjelentés magyar nemzeti referátuma. *Agrárjog- és Környezetjog* 1 (2006) 29-54. (The polluter pays principle in the agriculture. *Journal of Agricultural and Environmental Law*)

kotás. Az uniós levegővédelmi intézkedések a szálló por esetén önmagukban nem alkalmasak arra, hogy garantálják a határértékeknek való megfelelést. Tagállami, regionális vagy helyi szinten további fellépésekre van szükség, azonban egyedül a tagállamok sem tudnak megbirkózni, erőfeszítései meghiúsulnának egy másik tagállam passzivitása miatt. Így ez az alapelv az együttműködés alapelveinek konkrét, gyakorlati megvalósulását is jelenti.

A nyilvánosság környezetjogi alapelveinek érvényesülése érdekében elkészült Magyarországon a PM10 honlap (<http://pm10.kormany.hu/>), amely nyilvánosságot ad a PM 10 csökkentési programmal kapcsolatos információknak.

A környezetvédelmi törvényben nem nevesített elv a külső integráció elve. Lényege, hogy a környezeti szempontokat minden döntési szinten figyelembe kell venni. A levegő védelméről szóló 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendeletben (3. §) is találunk erre vonatkozóan előírást, miszerint a levegővédelmi követelményeket az országos és regionális környezetvédelmi, illetve társadalmi, gazdasági programok, tervek, településfejlesztési tervek és koncepciók kidolgozása során, valamint a helyi önkormányzatok környezetvédelmi programjában, a gazdálkodó szervezetek terveiben és a műszaki tervezésben érvényesíteni kell.

A levegő védelme a nemzetközi jogban és az európai jogban is részletesen szabályozott. A nemzetközi jogi szabályozás szempontjából elsődleges jogforrás az 1979-es Genfi Egyezmény, amely a nagy távolságokra jutó levegőszennyezés szabályairól rendelkezik. Az Európai Unió jogforrásai közül a környezeti levegő minőségéről a 2008/50/EK irányelv, másképpen az ún. levegőminőségi keretirányelv rendelkezik. A legfontosabb légszennyező anyagok – kéndioxid, nitrogénoxid, szálló por (PM 10 és PM 2,5), szén-monoxid, ólom, benzol – koncentrációjára levegőminőségi határértékeket és a kapcsolódó előírásokat tartalmazza.

Az egyik legveszélyesebb légszennyező a szálló por (PM 10 és PM 2,5) koncentrációja. A szálló por szennyezettség Európában és Magyarországon is jelentős környezetvédelmi probléma. Magyarország az egyik legszennyezettebb uniós tagállam közé tartozik, rendszeresen a határérték túllépések. A szálló por tudományos definíciója: a levegőben lévő finomszemcsés, 10 mikron⁶ (μm) alatti részecskeátmérőjű szilárd vagy folyékony halmazállapotú szennyező részecskék (a továbbiakban: PM10).⁷

A szálló porra vonatkozó jelenleg hatályos jogi szabályozást a 2008/50 EK irányelv⁸ tartalmazza. Ezt megelőzően a környezeti levegőben lévő kén-dioxidra, nitrogén-dioxidra és nitrogén oxidokra, valamint porra és ólomra vonatkozó határértékekről szóló 1999/30 EK irányelv⁹ rendelkezett a szálló porról (ekkor még csak a PM 10-ről). Ez az irányelv még nem tartalmazott a PM10-re önálló határértéket.

A 2008/50 EK irányelv 1. cikk 18. pontja szerint a PM10 a szálló por azon része, mely 50 %-os határfokkal átmegy a PM10 mintavételének és mérésének referencia-módszerére az EN 12341 szabványban meghatározott 10 μm aerodinamikai átmérőjű méretszelektív szűrőn¹⁰. A szálló port kémiai összetételtől függetlenül, fizikai alapon, vagyis a részecskék átmérője szerint csoportosítják. A részecskeméretet tekintjük a szabályozás szempontjából

⁶ mikrométer = μm

⁷ Angolul finomszemcsés anyagoknak (particulate matter, PM) nevezik őket.

⁸ 2008/50/EK irányelv a környezeti levegő minőségéről és a Tisztább levegőt Európának elnevezésű programról HL L 152./1.

⁹ 1999/30/EK irányelv a környezeti levegőben lévő kén-dioxidra, nitrogén-dioxidra és nitrogén oxidokra, valamint porra és ólomra vonatkozó határértékekről, (HL L 163, 29.6.1999, 41)

¹⁰ Lásd még 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet a levegő védelméről 2. § 33. pont.

is a PM fő indikátorának. A méret alapján három fő csoport képezhető, amelyek közül a legnagyobbat a 2,5 - 10- μm átmérőjű részecskék képezik, ezt követi a 2,5 μm -nél kisebb részecskék csoportja, majd legvégül a 0,1 μm alatti finom részecskék. A finom részecskefrakció elsősorban nitrátot, szulfátot, ammóniumot, szénszemcséket, illetve szerves anyagok szemcséit tartalmazhatja, de akár származhat dohányfüstből is, ezek a szemcsék 0,15-0,4 μm -es méretbe tartoznak. Egészségügyi szempontból a 10 illetve a 2,5 mikronos határnak van jelentősége. Előbbire a PM10, az utóbbira a PM2,5¹¹ megnevezést használja a szabályozás is. A PM 2,5 a levegőben lebegve a legveszélyesebb az emberi egészségre nézve. A szálló por koncentrációja növekszik attól függően minél közelebb vagyunk a talajhoz.

A levegő szennyezettsége sok tényezőtől függ: a város domborzati helyzetétől, a lakosság mennyiségétől, ipari fejlettségétől, a lakosság által kibocsátott hőmennyiségtől, illetve népsűrűségtől és a zöld felületek mennyiségétől.¹²

Az összes levegőben lebegő por részben természetes forrásokból (például talajerózióból, vulkáni tevékenységből, erdőtüzekből) származik, részben pedig emberi tevékenység során keletkezik. A kisebb szemcsék természetes forrása a tengeri légtömegekkel érkező só, a növényi pollenek, baktériumok. A 2,5 mikronnál kisebb részecskék az atmoszféra kémiai reakcióiból is származhatnak.

A szálló por szempontjából jelentős szennyező forrásnak számít a szén, olaj, fa, hulladék eltüzelése, a közúti közlekedés, poros utak, és ipari technológiák, mint bányászat, cementgyártás, kohászat.¹³ Az emelkedő gázár miatt sokan fával és szénnel fűtenek, amely jelentősen hozzájárul a PM10 kibocsátásának emelkedéséhez. Ezek mellett néhány mezőgazdasági tevékenység is jelentős porkibocsátással járhat.¹⁴ Ez ellen lehet védekezni pl. véderdő, erdősávok telepítésével. Az avar és kerti hulladék égetése is jelentős mértékben hozzájárul a PM10 szennyezettséghez. Magyarországon a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény a települési önkormányzat képviselő-testületének hatáskörébe utalja az avar és kerti hulladék égetésére vonatkozó, helyi sajátosságoknak megfelelő rendeleti szabályozást. A helyi önkormányzatok hatásköre annak meghatározása, hogy milyen időintervallumban és milyen rendszerességgel lehet ilyen hulladékot égetni.

A beltéri levegőminőség¹⁵ nem része a környezetvédelemnek, a mérések azt támasztják alá, hogy zárt terekben (közösségi terekben, lakásban, autóban) magasabb szálló por koncentráció is előfordulhat, mint a környezeti levegőben. A beltéri légszennyezés egyik jól észlelhető, nagy hatású forrása a dohányzás. Az Országos Környezetegészségügyi Intézet vizsgálatai szerint egy-egy szórakozóhelyen emiatt a szálló por (PM2,5) koncentrációja az

¹¹ A PM 2,5 – az angol particulate matter, azaz finomszemcsés anyag elnevezés után – a szálló por legveszélyesebb, a tüdő legapróbb hólyagaiba is eljutó, és onnan gyakorlatilag soha ki nem ürülő, azaz egész életen át halmozódó, 2,5 mikron alatti átmérőjű összetevőit jelöli. A 2008/50 EK irányelv 1. cikk 19. pontja szerint a PM2,5: a szálló por azon része, mely 50 %-os határfokkal átmegy PM2,5 mintavételének és mérésének referenciamódszerére az EN 14907-es szabványban meghatározott 2,5 μm aerodinamikai átmérőjű méretszelektív szűrőn. Lásd még 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet a levegő védelméről 2. § 34. pont

¹² BÁNOS Katalin: *A szálló por terheltség környezeti hatásai és csökkentésének gazdasági alternatívái*. PhD értekezés, Gödöllő, Szent István Egyetem Gödöllő Gazdálkodás és Szerveztudományok Doktori Iskola, 2012. 8. Forrás: https://szie.hu/file/ti/archivum/Banos_Kata_tezis.pdf (2014. 02. 14.)

¹³ http://nol.hu/lap/tudomany/20130207-a_szallo_por_a_halalunk (2014. 01. 14.)

¹⁴ 1330/2011. (X.12.) Korm. rendelet a kisméretű szálló por (PM10) csökkentés ágazatközi intézkedési programjáról 1. sz. melléklet II. C. pont

¹⁵ A beltéri levegőre vonatkozó egységes határértékek nem léteznek, a munkahelyek levegőminőségét szabályozza, és határértékeket ad meg a munkahelyek kémiai biztonságáról szóló 25/2000. (IX. 30.) EüM-SzCsM együttes rendelet.

1000 µg/m³ értéket is elérte,¹⁶ miközben az apró részecskék hosszabb távon már néhány 10 µg/m³-es koncentrációban is egészségkárosodást okozhatnak.

Az új irányelv hatályba lépésével egyrészt a már korábban is szabályozott PM10 önálló határértéket kapott, másrészt kiterjesztette a szabályozást a PM 10-en túl a PM 2,5-re is. A PM 2,5-re azonban még nem rögzített határértéket. Első lépésben célérték¹⁷ meghatározása történt. A jelenlegi célérték 25 mikrogramm/m³ egy naptári évre. Ez a 25 mikrogramm/m³ célérték 2015-től már kötelező határérték előírás lesz. A szálló por uniós szabályozása különbséget tesz napi és éves határérték között. A PM 10-re vonatkozó egy napi (24 órás) átlag egészségügyi határérték 50 mikrogramm/m³, az éves határérték 40 mikrogramm/m³. A tűrőhatár a napi határértéknél 50 %, míg az éves határértéknél 20 %. Az irányelv tehát határértékeket és céldátumokat határoz meg a szálló por koncentrációjának csökkentésére. A PM 10 vonatkozásában a napi maximum egészségügyi határértéket naptári évente legfeljebb 35 alkalommal lehet túllépni.¹⁸ Pekingben például nagyon súlyos a helyzet a szálló por szennyezettség szempontjából, 2013-ban a PM 2,5 meghaladta a 900 mikrogramm/m³-t! (A műszerek rendszerint 500 mikrogramm/m³-ig mérnek.). Magyarország a határértékeket évről évre túllépi, a leggyakrabban Budapesten és térségében, a Sajó völgyében,¹⁹ Nyíregyházán és Szegeden. A lakosság határérték feletti szállópor-terhelése miatt az Európai Bizottság 2008-ban kötelezettségszegési eljárást indított²⁰ Magyarország ellen, amely jelenleg is folyik.

Az Európai Bizottság 2008-ban figyelmeztette Magyarországot amiatt, hogy határidőre nem csökkentette határérték alá a szállópor koncentrációját a levegőben. A tagállamoknak lehetőségük volt arra, hogy 2011-ig elhalasszák a határértékek alkalmazását meghatározott övezetekben vagy agglomerációkban.²¹ Ennek feltétele volt a szennyezőanyagokra levegőtisztítási terv készítése. Magyarország 2008-ban kérelmezte e mentességet, kérelmében – a kibocsátások mellett - elsősorban az ország speciális elhelyezkedésére, és az ebből fakadó speciális meteorológiai helyzetre hivatkozott, vagyis, hogy földrajzi elhelyezkedése, a Kárpát-medencében elfoglalt medence jellege elősegíti a kedvezőtlen meteorológiai viszonyok kialakulását.²² A Bizottság az ügyet az Európai Bíróság elé terjesztheti, amely eljárás pénzbírság kiszabásával végződhet. Magyarország jelenleg is küzd a szálló por határérték alá csökkentésével. A Kormány 1330/2011. (X.12.) határozatával a kisméretű szálló por (PM 10) csökkentés érdekében ágazatközi intézkedési programot fogadott el. Az intézkedések hatására a PM10 kibocsátás 10-15%-kal csökkenthető lesz.

¹⁶ BEREKSZASZI Tímea: *A nemdohányzók védelméről szóló törvény szigorításának hatása budapesti vendéglátóhelyek beltéri levegőtisztaságára*. OKI, <http://levegő.hu/sites/default/files/bereszszasi-dohanyszigoritas-hatasa.ppt> (2014. 07. 23.)

¹⁷ Célérték: az emberi egészségre és/vagy a környezet egészére gyakorolt káros hatások elkerülése, megelőzése vagy csökkentése céljából meghatározott szint, amelyet – lehetőség szerint – egy adott időtartam alatt kell elérni.

¹⁸ 4/2011. (I. 14.) VM rendelet, lásd még 1330/2011. (X. 12.) Korm. határozat I. melléklet I. 2. pont.

¹⁹ Az Európai Bizottság a PM10 határértékek túllépése miatt 2008-ban indított jogsértési eljárást Magyarországgal szemben, többek között a Sajó völgye zóna PM10-re vonatkozó határérték túllépése miatt.

²⁰ A Bizottság nemrégén felszólította Bulgáriát is, hogy tartsa be a kén-dioxid, a nitrogén-oxid és a por ipari kibocsátására vonatkozóan meghatározott határértékeket. A 2012-re vonatkozó előrejelzések szerint Bulgária ismét túl fogja lépni a megengedett szintet. A Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy intézkedések hiánya miatt a jogsértés várhatóan folytatódni fog – az uniós kötelezettségszegési eljárás második szakaszának megfelelően indoklással ellátott véleményt küld, két hónapot biztosítva Bulgáriának a válaszára. Amennyiben nem kap kielégítő választ, a Bizottság az ügyet az Európai Unió Bírósága elé terjesztheti. Lásd http://ec.europa.eu/magyarorszag/press_room/press_releases/20130124_januari_ketelezetszegesi_eljarasok_hu.htm (2014. 01. 24.)

²¹ LUDWIG Krámer: *Az Európai Unió környezeti joga*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 288-289.

²² TAR Károly – KIRCSI Andrea – VÁGVÖLGYI Sándor: *Temporal changes of wind energy in hungary in connection with the climate change*. University of Debrecen, Meteorological Department, Debrecen, 2000.

A korábbi irányelv szerint a tagállamoknak teljes területükön be kellett tartani a levegőminőségi követelményeket, ezzel szemben a hatályos irányelv a tagállamok által meghatározott övezetekben és agglomerációkban írja elő a határértékek betartását egy meghatározott határidőtől kezdve.²³ Így a tagállamok jelölik ki azokat a helyeket, ahol mérni kötelesek a szennyezőanyag-koncentrációt.

A PM 10 mérését 1987 óta végzik, kezdetben a kén-dioxiddal közösen mérték, és határértéket is a kettőre együttesen határoztak meg. A PM 2,5 mérése 1997 óta történik. A tagállamoknak kell mérési rendszereket meghatározniuk a levegő mérésére, továbbá mintavételi pontokat, illetve mérőállomásokat kell felállítaniuk.²⁴ A levegőterheltségi szintet vizsgáló mérőpontok elhelyezésének követelményeit a 6/2011. (I. 14.) VM rendelet²⁵ határozza meg. A légszennyezettség mérését és értékelését hazánkban az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat végzi automata monitorállomások segítségével. A levegőben a szálló porrészecskék mérete széles tartományban mozog. A mérések során a TSPM²⁶ (összes lebegő portartalom), a PM 10 és a PM 2,5 tömegét vizsgálják.

A szálló porra bevezetett határértékek következtében gyakran válik indokolttá szmogriadó elrendelése. A rendkívüli légszennyezettség típusa a szmog, vagy más néven füstköd. Akkor alakulhat ki rendkívüli intézkedést igénylő légszennyezettség, ha kedvezőtlen meteorológiai viszonyok között, több forrásból származó szennyezőanyag-kibocsátás következtében a légszennyezettség tartósan és nagy területen elérheti vagy meghaladhatja egy vagy több légszennyező anyag tájékoztatási, illetőleg riasztási küszöbértékét. Ezt nevezük szmoghelyzetnek.²⁷ A levegő védelméről szóló 306/2010.(XII.23.) Kormányrendelet tartalmazza az előírásokat szmoghelyzet kialakulása esetére. E szerint azokon a településeken, ahol a szmoghelyzet kialakulásával kell számolni füstköd-riadó tervet kell kidolgozni és végrehajtani.²⁸ Az intézkedéseknek két fokozata van, a tájékoztatás és a riasztás. A tájékoztatási fokozatot akkor rendeli el az önkormányzat, amikor az egészségügyi határértéket már meghaladó szálló por rövid idejű hatása veszélyt jelent a lakosság különösen érzékeny csoportjaira, így a gyerekekre, idősekre, krónikus betegekre. A tájékoztatási és riasztási küszöbértékek túllépéséről, valamint azok túllépésének megszűnéséről az érintett lakosságot a rádió, televízió, nyomtatott sajtó, internet útján kell tájékoztatni, vagy a helyben szokásos módon.²⁹ A riadó elrendelése esetén a kibocsátás-korlátozások mellett készütségbe helyezik az egészségügyi intézményeket, a rendőrség közrendvédelmi és közlekedésbiztonsági részlegeit, s biztosítani kell a lakosság ellátását is, az alapvető szolgáltatásokkal, illetve folyamatos tájékoztatással.³⁰ A füstköd-riadó terv végrehajtásával kapcsolatos levegőtisztaságvédelmi hatósági ügyben első fokon a polgármester, fővárosban a főpolgármester jár el.³¹

²³ 2008/50/EK irányelv, 2. cikk 5. pont. Lásd még a Bizottság COM (2005) 446 sz. dokumentumát. Közlemény: A levegőszennyezésről szóló tematikus stratégia. 2005. szeptember 21.

²⁴ 2008/50/EK irányelv 6. cikk (5) pont.

²⁵ 6/2011. (I. 14.) VM rendelet a levegőterheltségi szint és a helyhez kötött légszennyező források kibocsátásának vizsgálatával, ellenőrzésével, értékelésével kapcsolatos szabályokról

²⁶ TSPM= összes lebegő por, teljes szálló por szennyezettség.

²⁷ Lásd CSÁK Csilla: *Környezetjog I. kötet. Előadásrészletek az általános és különös részj környezetjogi gondolkodás köréből.* Novotni Alapítvány Kiadó, Miskolc, 2008, 122-123. Lásd még MIKLÓS, 2011. 83., 91.

²⁸ BÁNDI Gyula: *Környezetjog.* Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 410.

²⁹ MIKLÓS, 2011. 91.

³⁰ FODOR László: *Környezetvédelmi jog és igazgatás,* Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2007. 133-134.

³¹ 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet 36. §. (3) bek.

A szmogriadó idején számos, a magyar környezetjog és szabálysértési jog által kínált szankció áll rendelkezésre.³² Lényeges az ipari kibocsátók tevékenységének rendszeres ellenőrzése, továbbá kötelezése az elavult berendezések korszerűsítésére, az elérhető legjobb technológia (BAT) alkalmazására.

Füstköd-riadó riasztási fokozatában³³ PM 10 szennyezettség esetén intézkedésként elrendelhető a szálló port kibocsátó, helyhez kötött légszennyező források, továbbá porkibocsátással járó tevékenységek korlátozására vagy felfüggesztésére való kötelezés. Továbbá közlekedést érintő intézkedések bevezetése, például átmenő forgalom korlátozása, kitiltása, a gépjárműforgalom korlátozása; a gépjárműhasználat további korlátozása (például a rendszám páros-páratlan besorolása szerint, a 22 órától 6 óráig tartó időszak kivételével); a tömegközlekedés használatának előnyben részesítése. Az intézkedéseken túl a levegővédelmi követelmények megsértőjével szemben a környezetvédelmi hatóság levegőtisztaság-védelmi bírságot szab ki.³⁴ A 306/2010. (XII.23.) Kormányrendelet 9. sz. melléklete meghatározza a bírság mértékét, aki például a füstköd-riadó tervben előírt kötelezettséget nem, vagy nem megfelelően teljesíti, gazdasági tevékenységet folytató nem természetes személy esetében 500 000 Ft bírság, természetes személy esetében 100 000 Ft bírság kiszabására számíthat. „Szmogriadó szabályainak mozgó légszennyező forrásokkal való megsértése” miatt szabálysértési felelősségre vonható aki szmogriadó elrendelése esetén vagy annak megelőzése érdekében bevezetett, a mozgó légszennyező forrás használatára vonatkozó forgalomkorlátozásokat vagy intézkedéseket megsérti.³⁵

A szálló por (PM10) szennyezettség Magyarországon az egyik legnagyobb környezetvédelmi probléma, a kibocsátások több mint felét a lakosság adja, míg negyedét a közlekedés. A szálló por kibocsátás csökkentését szolgálják különböző energiahatékonyságot szolgáló pályázatok is. A távfűtés versenyképességét támogatással és fűtőkorszerűsítési programokkal is elő lehet segíteni, illetve zöldberuházásokkal kell támogatni a régi kazánok cseréjét, a tüzelőberendezések fejlesztését.

Megemlítendő, hogy a Kormány egyedi döntéseivel megítélhető regionális beruházási támogatás szabályairól és a Beruházás ösztönzési célelőirányzat felhasználásának szabályairól szóló 270/2012. (IX.25.) Korm. rendeletbe beépítette a támogatás nyújtásának szempontjai közé a kisméretű szállópor csökkentését szolgáló megoldások alkalmazását. [9. §/p.]

A szmoghelyzet elkerülése érdekében lehetőségként merül fel a közlekedésben a környezetet kevésbé károsító alternatív hajtóanyagok és hajtásrendszerek részarányának növelése, különösen az elektromos járművek elterjedésének elősegítése, a kerékpáros közlekedés támogatása.

Az EU Elsőfokú Bírósága elé kerültek már ügyek a szálló por szennyezettséggel kapcsolatosan. Egyik ítélete szerint, amennyiben a levegőben a szálló por mennyisége meghaladja a határértéket, úgy az ennek közvetlenül kitétt személyek igényelhetik a hatáskörrel rendelkező hatóság eljárását egy akció terv kidolgozására vonatkozóan.³⁶ Magyarországon is indult bírósági eljárás budapesti légszennyezés miatt, amikor is pert indított egy lakos a Fővárosi

³² A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának beszámolója 2008-2009. Forrás: http://beszamolo.jno.hu/pdf/JNO_beszamolo_2008-2009.pdf 119. (2014. 02. 14.)

³³ 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet 3. melléklet B.

³⁴ 306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet 34. §.

³⁵ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 230. §.

³⁶ Az Elsőfokú Bíróság a C-237/07. sz. Dieter Janecek kontra Freistaat Bayern ügyben 2008. július 25-én hozott ítélete. (EBHT 2008., I-06221.)

Önkormányzat ellen légszennyezés okozta allergiás egészségügyi panaszai miatt. (Kínában egy férfi kártérítési pert indított a szmog miatt az önkormányzattal szemben.)

A környezetvédelem céljai között szerepel, hogy minden ember egészséges környezetben, emberhez méltó módon élhessen. Fontos, hogy mindenki megismerje a kockázatok mértékét, és a szennyezés csökkentésének lehetőségeit. Magyarország minden pontján törekedni kell arra, hogy az egészséges, tiszta környezethez való jog minél jobban érvényesüljön.

ERIKA FARKAS CSAMANGÓ

The Manifestation of the Right to a Healthy Environment in Case of Particulate Matter Pollution

(Summary)

Beside PM10 and PM2.5, the Directive 2008/50/EC on ambient air quality in force imposes regulations concerning sulphur dioxide, nitrogen dioxide, lead, benzene, carbon monoxide and the ozone-content of the troposphere. The Directive sets limit values and target dates for the reduction of suspended particulate matter. When the Directive came into force, PM10 got its own limit value in Hungary, first among EU members, following the Swiss model.

The new directive extends legislation to PM2.5, although it does not set limit values as the member states found compliance too difficult. As a first step, target values have been set. From 2010, the target value to meet is 25 micrograms/m³ in a calendar year, from 2015, however, 25 microgram/m³ is the obligation value. 20 micrograms/m³ has been set as an indicative limit value, which is to be met by 1st of January, 2020.

The effect of suspended particulate matter is highly dependent on the exposure time, therefore EU legislation distinguishes between daily and annual limit values. According to the Directive 2008/50/EC in one calendar year the threshold cannot be exceeded more than a given times, in the case of PM10, for example, the 24-hour limit value cannot be exceeded more than 35 times in any calendar year.

According to the Government Decree 306/2010 (XII.23.) on the protection of air, a short-term action plan and a smog alert-plan shall be drawn up and implemented in settlements where there is a risk of smog and the conditions of continuous measurements are met. These plans determine the level of air pollution at which measures are to be taken. These measures have two degrees: information and the alert state, the latter accompanied with actual constraints. In case of smog, the population has to be informed. Information state is declared when the short-term exposure to suspended particulate matter exceeding thresholds poses danger to especially sensitive groups of inhabitants, such as children, the elderly and the ones suffering from chronic diseases.

Although PM10 pollution is one the greatest environmental problems in Hungary, since joining the EU there has been vast improvement. The source of more than a half of the Hungarian PM10 emission is the population, a quarter comes from traffic. At local level air

pollution in settlements derives from traffic, in rural areas from residential combustion. Proportions are varied, in summer traffic, in winter heating is dominant.

The adoption and implementation of European Union measures to address emission at source contributes most efficiently to improving air quality. These measures, however, are not suitable on their own to guarantee compliance with limit values, further action is needed on regional or local level. No member state is able to tackle these problems alone, its efforts would fail because of another state's passivity. Everywhere in Hungary we have to strive to guarantee citizens the right to a clean and healthy environment.